

KOLM SAJANDIT KOOLIHARIDUST RÕUGES

(Algus VT 10. okt.)

1881. a. tuleb Rõuge poiste kihelkonnakooli teise õpetajana tööle Adolf Assor. Valga õpetajate seminari lõpetanud võimekasti koolimehest saab kümne aasta pärast kõster ja esimene koolmeister. Eesti Vabariigi algaastail heideti Assorile ette saksameelsust ja kodust saksakeelsust, muidki nõrkusi. Ometi jäi ta kuni 1925. aastani kooli juhatajaks. A. Assor olnud Rõuges staažikaim koolimees (1881—1929).

Kolmanda klassi avamise tarvis võeti 1884. a. ametisse kolmaski õpetaja, kelleks sai J. Hain (1884—1887). Paar aastat hiljem kinnitati vene keele õpetaja. Mõneks aastaks avati neljaski klass. Sajandi viimastel aastakümnetel vahetub koolis terve rida õpetajaid, kellest kauemat aega püsinud Hans Leisson (1895—1909) ja Samuel Songi (1895—1900), mõlemad Tartu õpetajate seminari haridusega.

Aastal 1900 tuli S. Songi asemele endine Rõuge kihelkonnakooli kasvandik Jakob Anton, kes oli kutse omandanud Tartu õpetajate seminaris. Seltsitegelane, armastatud koolimees, tuline isamaalane, suudab ta venestuse kiuste kasvatada ausaid eestimeelsete koolmeistreid. Saksa okupatsiooni ajal paigutab Fr. Hollmann «ohtliku» õpetaja ümber Vana-Roosa valla Miku kooli.

Kohaliku seltsielu aktiivse juhina paistis silma õpetaja Gustav Saar. Pika teenistusaaja kestel (aastatel 1909—1954) sai talle osaks näha üheksat võimuvahetust.

Tänu 1846. a. asutatud kihelkonnakoolile sai Rõugest ülekihelkondline ja tähtsaim Võru linna läheduses olev kultuurikeskus. Haridustasemelt võrreldavaid koole leidub Võrumaa suurimas kihelkonnas vaid kaks: Mõniste apostli-õigeusu kihelkonnakool Riitsikil ja Tsooru ministeeriumikool.

TÜTARLASTE KIHELKONNAKOOL

Värvikamad lehed Rõuge kihelkonna haridusloos täidab 19. saj. viimasel veerandil poiste kihelkonnakooli kõrval ellu kutsutud tütarlaste kihelkonnakool. Arhiiviallikates leiduvaid fakte aitavad siduda kõster A. Assori mälestused, mis jäädvustati 1927. a. ajaloolist traditsiooni kogunud üliõpilase E. Blumfeldti sulega.

Tütarlaste paremaks õpetamiseks asutanud 1811. a. Kanepis kihelkonnakooli juba varem nimetatud praost J. Ph. Roth. Teisele tütarlaste kihelkonnakoolile Võrumaal pandi alus Põlvas 1857. aastal ja kolmandale Rõuges 1875. aastal.

Oma plaani Rõuge tütarlaste kihelkonnakooli rajamiseks esitas mõisnike komisjon kihelkonna koolikongvendile 20. mail 1871. Kohaliku koolivalitsuse nimel asja ajanud kiriku-eestseisja, Rõuge mõisa omanik Otto von Samsson astus kolme aasta pärast kongvendil ette uute ettepanekutega. Ta teatab, et on saanud oma emalt, samuti Tallinna pastori N. Stacelbergilt lubaduse kõnesoleva kooli asutamist 100 rublaga toetada, niipea kui konvent vastava otsuse kinnitab. Omal poolt lubab Sams-

son kinkida 1000 rubla ja pakub kooli tarvis varem plaanitud Jaanipeebu talu nr. 18.

29. septembril 1875 pühitseti koolimaja ja 6. oktoobril algas tütarlaste kihelkonnakoolis õppetöö.

Esimesel talvel õppis koolis 11 tüdrukut. Teadmishuviliste arv kõikus kümnekonna õppeaasta kestel kuuest kaheksateistkümmeni. Koolikursus välitas üldiselt kolm aastat ja õppeaeg 9. septembrist kuni 23. juunini.

Kaasaegsena ei saanud A. Assor teraselt mainimata jätta, et kõigi muude heategevuslike eesmärkide kõrval tahtnud härra Samsson selle kooli kaudu kasvatada toatüdrukuid ja häid perenaisi. Tegelikult kujunes Rõuge tütarlaste kihelkonnakooli kasvatus ja õpetus üsna lastesõbralikuks, lisaks veel elulähedaseks. Koolil olnud oma majapidamine, kus muu seas ka 4 lehma peetud. Kõigi maailma asjade kõrval pidid tüdrukud siin õppima majandamist praktilise külje pealt. See pärast kutsutud uut õppimiskohta rahvasuus pudrukooliks.

Koolis õpetas algusest peale õpetajatest perekond Johannes ja Marie Treu. Esimene oli õppinud Tallinna kirikukoolis teine kõrgemas tütarlastekoolis. Õpetust jagasid nad põhiliselt eesti keeles. Emakeelseid tunde oli nädalas 31, lisaks 6 saksakeelset tundi, millest kedagi osa võtma ei sunnitud. Nii märgiti Manasseini revisjoni ankeedis 1883. a.

«Pudrukooli» populaarsust tõendab õpilaskonna märgatav juurdekasv 1880. aastate keskpaigas. Kool muudeti kaheklassiliseks ja 1886/1887. õ.-a. õppis selles 34 tüdrukut.

Venestamispoliitika elluviimine andis tagasilöögi ka tütarlaste õpetamisele. Seni polnud vene keelt kooli õppekavas üldse. Olgugi, et kihelkonnakoolidele lubati kolmeaastase pikendusega üleminekuaeg, oldi lõpuks siingi sunnitud riigikeelele üle minema. Ometi ei mindud koduses koolis kroonutruudusega liiale.

Pärast J. Treu surma jätkas M. Treu koos tütreaga visalt kooli juhtimist ja majandamist. 1897. a. võeti teise õpetajana appi Pihkva õpetajate seminari haridusega Paul Tirul.

Proua Maria Treu surma järel 1900. a. jäeti õppeasutus õpetajata. Kõster A. Assori katsetustele kooli taastada vastatud, et pudrukooli pole vaja.

1908.—1919. a. avas Elly Kilomann oma kodus väikese erakooli, mis pakkus tänapäeva mõistes alternatiivset õppimisvõimalust.

Nagu näeme, pakkus 19. saj. teisel poolel ja 20. saj. algul Rõuge koolikeskuse üsna mitmeid õppimisvõimalusi. Pole võimalik anda lõplikku hinnangut nende õppeasutuste tegevusele eesti haritlaste esimeste põlvkondade kujundamisel. Tuleb aga tõdeda, et just siit leiame paljude eesrindlike talude tekke seosed haridusega.

Minevikutraditsioonide järgimine võib saada sillaks meid lahutava aja vahel ja olla teetähiseks tulevikku.

UUNO OJALA
(Lõpp)

Rõuge kihelkonna koolmeistrid 1880ndate aastate algul. Teises reas keskel pastor T. Hahn ja kõster M. Sperlingk.